

Marek Gałęzowski

Tadeusz Rozdeiczer-Kryszkowski (1905-1984) : adwokat, działacz konspiracji piłsudczykowskiej

Palestra 51/7-8(583-584), 193-195

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SYLWETKI WYBITNYCH ADWOKATÓW

Marek Gałęzowski

Tadeusz Rozdeiczner-Kryszkowski (1905–1984) – adwokat, działacz konspiracji piłsudczykowskiej

Pośród opublikowanych na łamach „Palestry” biogramów uczestników politycznej konspiracji piłsudczykowskiej w czasie II wojny światowej, Tadeusz Rozdeiczner-Kryszkowski należał do pokolenia, którego młodość przypadła na czasy niepodległej Polski.

Urodził się 12 maja 1905 r. w rodzinnym majątku Kryszkowice (pow. nieszawski), był synem Karola Józefa i Marii Jadwigi z d. Saryusz-Woyciechowskiej Rozdeicznerów. Początkowo kształcił się w domu, następnie od 1918 r. uczęszczał do Gimnazjum E. Konopczyńskiego w Warszawie, zaś od 1919 r. uczył się w Gimnazjum im. A. Mickiewicza, gdzie w czerwcu 1923 r. zdał egzamin maturalny. W tym samym roku rozpoczął studia na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, które ukończył w 1928 r., uzyskawszy dyplom magistra praw. Następnie przez pół roku studiował na Sorbonie i w Instytucie Prawa Międzynarodowego w Paryżu.

Od 15 sierpnia 1929 r. do 24 czerwca 1930 r. był elewem Szkoły Podchorążych Rezerwy Piechoty w Zambrowie, którą ukończył z wynikiem dobrym. „Inteligencja bardzo duża, pracowity i sumienny w wykonywaniu swoich obowiązków, spokojny, cichy, charakter pracy (...) energiczny (...) poza służbą bez zarzutu” – pisał M. Dworski, dowódca kompanii, w której służył Rozdeiczner. Od 13 czerwca do 23 lipca 1932 r. odbywał ćwiczenia w 5. pp. Decyzją Komisji Kwalifikacyjnej 5. pp, w skład której wchodził m.in. ppłk Tadeusz Pełczyński i Franciszek E. Pfeiffer, jako dowódca plutonu uzyskał ocenę bardzo dobrą. 11 sierpnia 1932 r. awansował do stopnia sierżanta podchorążego rezerwy, a 1 stycznia 1933 r. – do stopnia podporucznika rezerwy (ze starszeństwem od 1 grudnia 1932 r.). Brał później udział w ćwiczeniach w 5. pp. Według opinii dowódcy pułku, płk. Michała Białkowskiego, który poznał Rozdeicznera osobiście, był on dobrym dowódcą plutonu.

Od końca czerwca 1930 r. przez rok był zatrudniony w Państwowym Banku Rolnym na stanowisku sekretarza naczelnego dyrektora banku. Następnie ukończył aplikację sądową i adwokacką i rozpoczął praktykę adwokacką w kancelariach przy ul. Rysiej 1, a później przy ul. Żurawiej 22 w Warszawie. Od 1936 r. pracował w administracji państwowej, początkowo w referacie prawno-organizacyjnym Biura Akcji i Planowania Prezydium Rady Ministrów, a od 1937 r. – w Wydziale Polityki Handlowej i Traktatowej Ministerstwa Przemysłu i Handlu, gdzie był kierownikiem referatu Bałkanów i Bliskiego Wschodu.

Od 1938 r. był członkiem władz Klubu 11 Listopada, grupy politycznej związanej z obozem piłsudczykowski-sanacyjnym, w której sprawował funkcję sekretarza. W 1937 r. opublikował swoją wypowiedź *Jaki jest mój wewnętrzny stosunek do Siły Zbrojnej?* w broszurze wydanej przez Klub 11 Listopada. Zamieścił też artykuł w piśmie „Polska Gospodarcza” na temat polskiego handlu zagranicznego. Był członkiem (filistrem) Korporacji „Sarmatia”.

We wrześniu 1939 r. wraz z innymi urzędnikami został ewakuowany do Lublina (według informacji żony Magdaleny opuścił miasto po apelu ppłk. dypl. R. Umiastowskiego). Po zakończeniu działań wojennych wrócił do Warszawy. Znalazł zatrudnienie w firmie „Stowinkol” Stowarzyszenia Kupców Win i Towarów Kolonialnych. 19 sierpnia 1940 r. został aresztowany przez gestapo w kasynie przy ul. Sienkiewicza 14 m. 10 i uwięziony na Pawia-ku, skąd jednak po miesiącu udało się go wykupić.

Od 1942 r. działał w konspiracji, w kontrywiadzie Oddziału II Komendy Okręgu Warszawskiego ZWZ-AK, w referacie o kryptonimie „Monopol”, a następnie „Laboratorium”. Używał pseudonimów: „Radny”, „Malina”, „Palec”, „Kryszkowski”. Zajmował się gromadzeniem i oceną informacji napływających z miasta. Wiosną 1943 r. przeszedł do Wydziału Informacji Politycznej Biura Informacji i Propagandy KG AK, w którym był odpowiedzialny za kontakty z organizacjami politycznymi i wojskowymi o charakterze centrowym i prawicowymi. W 1943 r. z polecenia rządu na uchodźstwie opracował broszurę *Ewentualność unii gospodarczej Polski i Czechosłowacji*, przesłaną następnie do Londynu.

W politycznej konspiracji piłsudczykowskiej należał do Obozu Polski Walczącej. Przeprowadzał działalność w grupie inteligentkiej pośła Romana Tomczaka „Romana”.

Brał udział w Powstaniu Warszawskim, był członkiem załogi stacji UKF „Rafał” przy ul. Żurawiej 4a. Opracowywał meldunki dotyczące sytuacji ogólnej w Śródmieściu, zniszczeń, nastrojów ludności i działań propagandy powstańczej. Był jedynym członkiem stacji, który ocalał po zbombardowaniu budynku przy ul. Żurawiej 4a 16 września 1944 r. Pod koniec powstania został awansowany do stopnia porucznika, o czym powiadomiono go ustnie, jednak rozkazu pisemnego już nie otrzymał. Po upadku powstania opuścił miasto z ludnością cywilną i do stycznia 1945 r. przebywał w Brwinowie jako pełnomocnik rejonowy miejscowego biura kwaterunkowego.

W październiku 1944 r. włączył się w działalność odtwarzanego OPW. Był zwolennikiem zjednoczenia OPW i Konwentu Organizacji Niepodległościowych. Aktywnie uczestniczył w przygotowaniu połączenia obu organizacji, m.in. na początku grudnia 1944 r. brał udział, wspólnie z R. Tomczakiem i Józefem Lebedowiczem „Koralem”, w rozmowach w Milanówku z przewodniczącym Zarządu Głównego KON Mikołajem Dolanowskim. Na zjeździe zjednoczeniowym w Podkowie Leśnej był jednym z reprezentantów OPW. Uczestniczył również w zebraniach nowo utworzonego Centrum Państwowo-Narodowego aż do końca jego działalności, tj. końca września 1945 r.

W końcu stycznia 1945 r. wrócił do Warszawy. Od kwietnia do czerwca 1945 r. pracował w Dziale Handlu Zagranicznego Biura Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów. Od lipca 1945 r. do 31 sierpnia 1947 r. był dyrektorem Departamentu Polityki Handlowej i Traktatów Ministerstwa Żeglugi i Handlu Zagranicznego. 12 stycznia 1947 r. zmienił nazwisko na Rozdeiczer-Kryszkowski.

Do sierpnia 1948 r. zajmował stanowisko zastępcy naczelnego dyrektora Centrali Handlu Zagranicznego w „Społem”. Od listopada 1948 r. do sierpnia 1951 r. był kierownikiem działu w Banku Gospodarstwa Krajowego (późniejszym Banku Inwestycyjnym), w latach 1951–1952 – kierownikiem inwestycji w Towarzystwie Osiedli Robotniczych i kierowni-

kiem Działu Projektowania Badań Naukowych w PAN, od września 1952 r. do sierpnia 1956 r. – kierownikiem Działu Ekonomiczno-Finansowego w Zarządzie Głównym PTTK. W latach 1956–1966 zajmował stanowisko dyrektora Centrali Kursów przy ZG Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, a następnie Dyrekcji Studiów Zaocznych w Warszawie, był odpowiedzialny za kursy zaoczne i stacjonarne dla instytucji, urzędów i stowarzyszeń. W tym czasie opracował także liczne projekty dotyczące organizacji szkolenia ekonomicznego, redagował i wydawał wiele skryptów, m.in. wspólnie z M. Klimasem i R. Łukasikiem *Konferencja w Sopocie na temat zaocznego szkolenia dorosłych i pracujących w dniach 11, 12, 13 października 1962 r. Referaty, dyskusja* (1963). Od 1 czerwca 1966 r. do 31 października 1968 r. był starszym projektantem w Instytucie Planowania przy Komisji Planowania Rady Ministrów, a od 1 listopada 1968 r. – zastępcą kierownika Ośrodka Dokumentacji i Studiów Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Społecznego w Warszawie. 31 stycznia 1970 r. przeszedł na emeryturę. Był członkiem ZBoWiD-u. Zmarł po dłuższej chorobie 3 stycznia 1984 r. w Warszawie. Został pochowany na cmentarzu w Pyrach.

T. Rozdeiczcer-Kryszkowski był odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami (nadany 23 września 1944 r. za udział w Powstaniu Warszawskim, potwierdzonym w 1974 r.), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1979), Medalem Zwycięstwa i Wolności (1946), Krzyżem Partyzanckim (1975), Odznaką Grunwaldzką (1973), Złotą Odznaką PTE (1962).

Był dwukrotnie żonaty – od 1938 r. z Jadwigą z d. Korwin-Kossakowską (1912–1996), z którą rozwiódł się w 1945 r. W 1947 r. zawarł związek małżeński z Magdaleną z d. Korwin-Piotrowską (1925), żołnierzem AK. Z pierwszego małżeństwa miał syna Michała (1940), inżyniera rolnika, zamieszkałego w Belgii, z drugiego – syna Pawła (1946), prawnika, mieszkającego w Warszawie.

Źródła

Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego, RP 15907; Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, 15352/II, t. 5, k. 35; K. Hrabyk, *Z drugiej strony barykady. Spowiedź z klęski. Wspomnienia i dzienniki*; Centralne Archiwum Wojskowe, Tadeusz Rozdeiczcer, ap 3108; Muzeum Więzienia Pawiak, Kartoteka więźniów; J. Lebedowicz, *Byłem szefem*, k. 152–154; Rodzina Rozdeiczcer i Rozdeiczcer-Kryszkowski, oprac. M. Rozdeiczcer-Kryszkowski, udostępnił P. Rozdeiczcer-Kryszkowski; Życiorys oraz dokumenty dotyczące pracy zawodowej i odznaczeń, udostępnione przez M. Rozdeiczcer-Kryszkowską; Informacje M. Rozdeiczcer-Kryszkowskiej i P. Rozdeiczcera-Kryszkowskiego; M. Gałęzowski, *Uwagi dotyczące działaczy politycznej konspiracji pilsudczykowskiej w okupowanym kraju – uczestników Powstania Warszawskiego, których nazwiska znajdują się w tomie 6. Wielkiej Ilustrowanej Encyklopedii Powstania Warszawskiego, „Mars”, t. 16, 2004, s. 234*; M. Getter, *Tadeusz Rozdeiczcer-Kryszkowski (w:) PSB, t. 32, Warszawa–Wrocław–Kraków 1991–1992, s. 351–353 (bibliografia)*; R. Domańska, *Pawiak – więzienie gestapo. Kronika 1939–1944, Warszawa 1978, s. 85*; M. Domański, *Podkowa Leśna w latach 1939–1947, praca magisterska napisana pod kierunkiem prof. J. Holzera, mps., Warszawa 1987, egzemplarz udostępniony przez P. Mitznera*; G. Mazur, *Biuro Informacji i Propagandy SZP-ZWZ-AK 1939–1945, Warszawa 1987, s. 360*; J. C. Malinowski, *Pilsudczykowski Obóz Polski Walczącej (1940–1945). Zarys struktury i działalności, „Czasy Nowożytnie”, t. 9, 2000, s. 150 (tu błędnie podane nazwisko Rozdeustcher)*; K. Moczarski, *Zapiski, wstęp, wybór tekstów i oprac. A. K. Kunert, Warszawa 1990, s. 193*; *Rocznik Oficerski Rezerwy 1934 (reprint), Warszawa 2003, s. 101, 420*; T. Rozdeiczcer, *Stosunki handlowe Polski z Grecją, „Polska Gospodarcza” 1939, nr 16*; *Sierpień 10, godz. 11.15 – Wewnętrzny meldunek sytuacyjny placówki informacyjno-radiowej BIP KG AK (stacja „Rafał”) o położeniu i nastrojach ludności oraz o represjach niemieckich na terenie Śródmieścia-Południe (w:) Ludność cywilna w Powstaniu Warszawskim, red. Cz. Madajczyk, Warszawa 1974, t. 2, s. 96, 97*; R. Tomczak, *Cicha, zielona Podkowa Leśna, „Rocznik Podkowieński” 1989, nr 2/3, s. 90–95 (egzemplarz udostępniony przez P. Mitznera), s. 94*; G. Włodek, *Pilsudzycy podczas okupacji – koniec idei i ruchu, „Gazeta Krakowska” 1984.*